

Mondstuk van die Suid-Afrikaanse aartappelbedryf • Mouthpiece of the South African potato industry

CHIPS

VOL 35 NO 02 • MARCH / APRIL 2021

**BASELINE AND MARKET
DYNAMICS FOR THE
COMING SEASON**

Growing tomorrow's
producers, today

**OOS-VRYSTAATSE
DROËLANDKULTIVARPROEF
OP WARDEN 2019/2020**

Importation of French
fries takes a nosedive

Waarde van navorsing
oor blaarsiektebeheer

DC Schellingerhout: 'n Kaapse draai met aartappels

Deur Hanrie Greebe, Aartappels SA

CHIPS het onlangs 'n draai gemaak by DC Schellingerhout, Aartappels SA (ASA) se direkteur vir die suidelike streek (Ceres, Oos-Kaap, Suidwes-Kaap en Suid-Kaap), om uit te vind hoe dié voorslag aartappelprodusent sy boerdery bedryf en sake met gesinsverpligtinge balanseer.

DC en sy pa is 'n gedugte span wat net buite Hankey in die Oos-Kaapse Gamtoosvallei boer. Die familieplaas is in 1948 op 'n beskeie paar hektaar deur DC se oupa gestig. "My oupa het van Holland na Suid-Afrika gekom en het aanvanklik 'n stukkie van so 5 tot 8 ha grond gehad. Hy het stadig maar seker vir hom 'n plaas opgebou.

"In 1975 het my pa plaas toe gekom en hoofsaaklik tabak en

produkte vir McCain geproduseer, maar hy het ook 'n bietjie sitrus gehad." In 2001 het DC matriek geskryf, waarna hy na Landboukollege Laeveld in Mbombela is. Hy het sy praktiese jaar vir sy diploma op die familieplaas self gedoen en teen einde 2003 amptelik by die boerdery ingeval. In daardie stadium het hulle nog nie op groot skaal met aartappels geboer nie, hoewel sy pa 'n paar jaar vantevore vir 'n ruk sy hand aan aartappels gewaag het.

'n Tree in die regte rigting

In 2006 het dié pa-en-seun-span begin kyk na nuwe opsies om die boerdery nóg 'n stappie vorentoe te vat. Hulle het ietwat weggewyk van die varsprodukte-markgroente en het begin om aartappels te plant. Dit het die boerdery gebring tot waar dit vandag is. Tans dra aartappels

DC Schellingerhout, ASA se direkteur vir die suidelike streek.

by tot sowat 60% van die boerdery se bruto inkomste. Daar is ook 'n redelike klompie sitrus, met rank- en koolgewasse wat in die af-seisoen vir die varsprodukte-mark aangeplant word wanneer die aartappels en sitrus nie in produksie is nie.

Ondanks die tekort aan grond in die Gamtoosvallei, kon die Schellingerhout-familie drie jaar gelede 'n plaas koop waar hulle tans 'n Dohne-Merino- en Bonsmara-vertakking ontwikkel. Hieroor is DC baie opgewonde.

Hy verduidelik dat hulle 'n gematigde klimaat het. Aangesien hulle teen die rivier geleë is, is daar redelik ryp in die winter, maar op die hoërliggende dele waar daar rooigrond is, word Mondial – wat baie meer gehard is en meer weerstand teen koue het – geplant.

Die aartappelplantseisoen neem ongeveer middel Februarie 'n aanvang en dit is gewoonlik Sifra- of Thasia-kultivars wat verbou word. Daar word dan weer in Junie/Julie geplant. "Aangesien Schellingerhout Boerdery nie oor soveel grond beskik om 'n drie- tot ses-jaar wisselbouprogram toe te pas nie, moet ons die kultivars mooi kies. Sensitiewe kultivars werk nie vir ons nie," verduidelik DC.

Nog 'n rede vir die kultivarkeuse is die redelike hoë siektedruk in die

Sitrus doen goed in die Gamtoosvallei. Ten spyte van die Kougadam wat feitlik leeg is, verwag die Schellingerhout-familie hierdie seisoen 'n goeie oes.

Met die aankoop van nog 'n plaas, is daar drie jaar gelede ook met 'n skaap- en beesvertakking begin.

omgewing. “Ons het drie kultivars waarop ons fokus, elk in sy seisoen en in sy spesifieke grond. Dit is maar lesse wat 'n mens leer. Soms is dit baie duur lesse; iets wat ondervinding bied en wat jy nie kan koop nie, en op grond waarvan 'n mens dan jou keuse van kultivars maak – watter kultivars jy in watter seisoen, watter area en teen watter hellings plant.”

‘Patensie-steaks’ is die risiko werd

Ten spyte van verskeie risiko's wat met aartappelproduksie gepaardgaan, is dit vir hulle 'n voorkeurgewas om te verbou. DC verduidelik die werking van die plaaslike varsprouktemark soos volg: “Met kool, pampoen en batterskorsies draai jy net jou

geld om. In die Oos-Kaap is daar 'n beperkte hoeveelheid voete en mense wat produk koop. Dus is ons ook altyd beperk met net 'n sekere hoeveelheid produk wat ons kan mark toe stuur, en dan is die mark so te sê versadig.”

Omdat aartappels een van ons land se stapelvoedselsoorte is, is daar in wese 'n onbeperkte hoeveelheid wat Schellingerhout Boerdery mark toe kan stuur. Veral gedurende die seisoene waartydens hulle in die mark is, gebeur dit selde dat DC se markagent hom keer om uit te haal. Volgens hom kan volumes geskuif word as die gehalte reg is.

“As jy 'n goeie naam in die mark het en die kopers jou produk en diens soek, is daar amper nie perke

wat volumes betref nie. Ons boer dus met aartappels omdat ons volume kan produseer. As ons meer grond gehad het, het ons baie meer aartappels geproduseer.”

Hy glo dat die Gamtoos een van die beste aartappelproduksiestreke is – nie noodwendig wat opbrengs betref nie, maar in terme van gehalte en die interne smaak van die produk, waarna sy pa as ‘Patensie-steaks’ verwys.

Soveel meer as net heffings

DC lag lekker op die vraag oor watter waarde ASA tot sy boerdery voeg. Hy meen sy antwoord gaan dalk glad nie wees wat mense verwag nie. Hy vertel dat hy so 'n paar jaar gelede deur Terence Brown na die Aartappel Navorsingsimposium in Bela-Bela genooi is.

“Ons boer met aartappels omdat ons volume kan produseer. As ons meer grond gehad het, het ons baie meer aartappels geproduseer.”

“Ons is nie massiewe aartappelboere nie, maar jy betaal jou heffings en dit gaan aan. Jy ontvang SMS'e, en jy weet daar is 'n instansie wat vir jou goedjies doen vir jou geld, maar jy weet nie eintlik wat aangaan nie omdat jy in 'n gebied is waar daar nie so baie aartappelboere is nie, waar almal die vrae vra en nie die pot roer nie. Daardie navorsingsimposium was vir my 'n absolute openbaring. Daar het ek vir die eerste keer gesien wat met ons heffingsgeld gedoen word.

“Ek weet dit is net een aspek van alles wat ASA doen, maar dit is vir my ongelooflik om te sien dat daar 'n instansie is wat ek betaal, wat soveel vir die bedryf doen en waarde toevoeg, en dat daar soveel rolspelers is. Toe ek daar wegstap het ek vir Terence gesê

dat 'n mens meer moet belê om meer mense by so 'n simposium te kry, sodat die boere daarbuite – jong boere wat onkundig is – kan sien wat ASA vir ons bedryf, vir bemarking, navorsing, vir die chemiese ouens en selfs die huisvrou doen.”

Om uitdagings die hoof te bied

Een van die grootste uitdagings vir die Schellingerhout Boerdery is water. Die boerdery se water kom vanaf die Gamtoos-besproeiingskema, met die Kougadam wat as opgaardam dien. DC verduidelik dat hulle in 'n droogtegeteisterde gebied is, met net 6.7% water in die dam (ten tyde van skrywe) en 'n 20% kwota vir die boerdery.

Die maklik herkenbare en wel-vertroude verpakking van Schellingerhout Boerdery se 10 kg-aartappelsakkies.

“Grond is natuurlik die ander groot uitdaging. Ons het nie duisende hektaar waarmee ons wisselbou kan toepas nie. Ons sit met ou grond en heelwat grondgedraagde siektes wat 'n groot rol in ons opbrengs en gehalte speel. Ons moet sitrus verbou en ons moet aartappels plant – dit verg fyn bestuur en jy moet die grond en kultivars reg kies.

Jy moet aanhoudend die regte tipe wisselbou toepas,” verduidelik DC.

Dan is daar die hoë insetkoste. Schellingerhout Boerdery moet al hul kunsmis en chemikalieë in dollars aankoop, wat 'n reuse-impak op volhoubaarheid en netto wins het. DC sê dat grondsake, die randwisselkoers, en arbeidskoste wat nou die hemel in skiet, alles bydra tot 'n stresvolle situasie. Die koste van elektrisiteit is in sekere opsigte 'n uitdaging, maar in ander nie. Water vanuit die Gamtoos-besproeiingskema gaan gepaard met ongeveer 70% van aartappelgrond onder selfdruk terwyl sowat 30% moet gepomp word.

Hy meen hulle is baie bevoorreg om 'n graviterende skema te hê. Beurtkrag is wel 'n probleem. DC verduidelik: “As daar 'n hittegolf is en jy moet natmaak, dan sit jy met daardie drie tot vier ure per dag wat verlore gaan. Ons word darem nie so erg geraak soos ander gedeeltes in die land, waar die produsent van die eerste druppel tot waar dit by die spilpunt uitkom, van Eskom gebruik moet maak nie.”

Vertrou in die aartappelbedryf

DC meen dinge gaan vanjaar dieselfde as verlede jaar verloop. Mense het soveel planne, drome en ideale, dat 'n skielike pandemie jou letterlik kan plattrak. “Ten opsigte van die invoer van chemikalieë en kunsmis, met die minimumloon en die rand/dollar-wisselkoers wat nou

Die Schellingerhout-gesin sien baie uit na 'n derde spruit wat later vanjaar verwag word.

heeltemal teen ons is, is landbou 'n unieke bedryf, veral in Suid-Afrika.”

Volgens hom gebeur dit vinnig dat produsente uitspring en eerder met beeste gaan boer of bome vestig, want hulle kan byvoorbeeld met makadamia- en pekanneute dollars verdien. Hul inset- en arbeidskoste is ook laer.

“Tog moet 'n mens hoop hê en vertrou dat die ekonomie gaan regkom. Indien wel, gaan die aanvraag na aartappels die hoogte in skiet. Dan gaan elke ou geld hê om sy stapelvoedsel vir die week of vir die dag te koop, en ons almal weet aartappels is dié stapelvoedsel in Suid-Afrika.”

Hy het verseker hoop vir die toekoms. “As die leiers van ons land net wil help om die ekonomie meer stabiel te kry, sodat ons meer beleggings kan inkry en meer werk kan skep, dan kan ons 'n ongelooflike vyf tot tien jaar verwag wat die aartappelbedryf betref.

“Ek het vertrou dat ons in die regte bedryf is. Waar anders wil jy wees as in 'n bedryf waarin almal belangstel? Daar het 2020 vir ons gewys dat landbou en voedselproduksie die regte bedrywe is om in te wees, veral as jy bydra tot die stapelvoedsel van die land.”

Vir meer inligting,
kontak DC Schellingerhout
by 084 582 0678
of deces@lantic.net.